

Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi

Radojčić, Ljiljana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:535673>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija

Preddiplomski sveučilišni studij

LJILJANA RADOJČIĆ

Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi

Challenges in the development of adult education in Europe

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija

Preddiplomski sveučilišni studij

Menadžment održivog razvoja

Studijski smjer: Menadžment održivog razvoja

Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi

Challenges in the development of adult education in Europe

Završni rad

Kolegij:	Menadžment znanja	Student:	Ljiljana Radojčić
Mentor:	prof. dr. sc. Kristina ČRNJAR	Matični broj:	25433/20

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI RADA

Ljiljana Radojčić

(ime i prezime studenta)

25433/20

(matični broj studenta)

Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 10.9.2024.

Potpis studenta

Sažetak

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih bez obzira u kolikoj mjeri utječe individualno na čovjeka toliko utječe i na gospodarstvo, npr. povećavajući broj zaposlenih, te povećavajući broj visokoobrazovanih zaposlenika. Problematika istraživanja bila je analiza izazova s kojima se susreće Europa i Hrvatska, kako bi se saznalo na koje stvari treba obratiti pažnju i učiniti boljima da bi se došlo do boljih rezultata. Stoga, od velike je važnosti baviti se razumijevanjem i razvijanjem cjeloživotnog učenja među ljudima. Hrvatska je počela među prioritetna mjesta stavljati cjeloživotno učenje i raditi na njegovom razvoju, ali uz razne izazove i neadekvatne programe i osoblje zaostaje za Europom. U radu je postavljena hipoteza koja govori o tome da Hrvatska po pitanju cjeloživotnog učenja zaostaje za Europom. Istraživanjem se došlo do zaključka da je hipoteza potvrđena, iako Hrvatska radi na razvoju cjeloživotnog učenja potrebno joj je više napora kako bi stigla rezultate Europe. Na korak je do uspjeha, ali rad na rješavanju izazova i prepreka u razvoju mora biti kontinuiran i ne smije prestati.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje; izazovi; visokoobrazovani; Hrvatska; Europa;

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih.....	3
1.1. Pojmovno određenje cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih.....	3
1.2. Politika obrazovanja odraslih i zakonska regulativa	6
2. Izazovi u razvoju cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih.....	9
2.1. Analiza razvoja cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u Europi.....	9
2.2. Programi obrazovanja odraslih u Hrvatskoj i programi obrazovanja odraslih za potrebe turizma u Hrvatskoj	15
2.3. Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi s posebni osvrtom na Hrvatsku	20
3. Prijedlog unaprijeđenja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih u Europi s posebnim osvrtom na Hrvatsku	27
Zaključak	30
Bibliografija.....	32
Popis ilustracija.....	35

Uvod

Kako vrijeme odmiče tako se uz vrijeme mijenjaju i sve stvari koje nas okružuju, ali nikada se ne mijenja potreba znanja o situacijama koje nas okružuju, vlastitim sposobnostima i vještinama kako bi ostali konkurentni i izdvajali se iz mase ljudi. Znanje je u velikoj mjeri potrebno prvenstveno kako bi mogli funkcionirati u svijetu i obavljati one najsitnije aktivnosti oko nas pa sve do obavljanja poslova koji nam donose određeni užitak ili sredstva, tj. novac za preživljavanje. Uz svaku novu generaciju dolazi do razvoja novih područja u kojima se prethodne generacije slabije razumiju i znaju koristiti ako ne idu ‘u korak s vremenom’, odnosno ako se ne informiraju i ne uče o tim stvarima. Veliki problem koji je vezan za to može se uočiti prilikom zapošljavanja ili prilikom obavljanja posla kojim se bavimo. Kako bi ostali konkurentni i kako bi se mogli suočiti sa svim situacijama koje nam se nameću na putu potrebno je izgrađivati sebe i nastavljati informirati se i učiti o svim novim pojavama i područjima.

Predmet završnog rada su izazovi u obrazovanju odraslih u Europi. Znanje u velikoj mjeri utječe na konkurentnost u današnje vrijeme i samim tim jedan je od ključnih resursa za postizanje konkurentske prednosti. Kako bi stekli znanje o potrebnim i općim stvarima potrebno je obrazovati se o njima. Rad je baziran na obrazovanju odraslih, a cilj rada je upoznati se s izazovima s kojima se susreće obrazovanje odraslih zatim ustanovama i programima koji nude obrazovanje odraslih. Istraživanjem se ispituju podatci koji pokazuju koliko je ustvari razvijeno obrazovanje odraslih. Za izradu rada koristile su se različite metode istraživanja. Prilikom izrade teorijskog dijela korištene su metode: analitički pristup, sinteza literature, komparativna analiza, psihološka analiza i kritička analiza. U empirijskom, istraživačkom dijelu korišteni su sekundarni podatci i analiza dokumenata. Prilikom empirijskog istraživanja postavljena je hipoteza:

H1: Uključivanje odraslih u programima obrazovanja u Hrvatskoj značajno zaostaje u odnosu na Europu i predstavlja ključni izazov njegovom razvoju.

Cilj hipoteze jeste prikazati koliko je ljudi uključeno u obrazovanje odraslih u Hrvatskoj i Europi i koje mogućnosti se nude odraslima prilikom obrazovanja, odnosno koliko je obrazovanje odraslih zapravo razvijeno u Hrvatskoj. Analizom se prikazuje da obrazovanje u određenoj mjeri zaostaje za Europom, a u određenoj mjeri ima i iste izazove s kojima se susreće prilikom svog razvoja. Rad se sastoji od tri glavna dijela. Početan dio odnosi se sveobuhvatno na cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih te se upoznaje s važnosti koju zapravo ima i što točno predstavlja. Raščlanjuje se na dva potpoglavlja koja se bave pojmovnim određenjem cjeloživotnog učenja koje govori koji oblici cjeloživotnog učenja postoje i pobliže se upoznaje s tim pojmovima, dok drugo potpoglavlje govori o politikama koje se odnose na cjeloživotno

učenje. Drugi dio rada istražuje izazove s kojima se susreće obrazovanje odraslih. Obuhvata istraživanja koja se odnose na analizu izazova s kojima se susreće Europa, te izazovima s kojima se susreće Hrvatska i njihovu usporedbu. Također se istražuju programi i ustanove koje provode obrazovanje odraslih u Hrvatskoj i prikazuje se poveznica cjeloživotnog učenja s turizmom u Hrvatskoj. Treći dio sastoji se od prijedloga za unapređenje cjeloživotnog učenja, navode se izazovi i rješenja s kojima bi se moglo poboljšati i proširiti obrazovanje odraslih u Europi i u Hrvatskoj. Na kraju samog rada nalazi se zaključak u kojem se iznose zaključci doneseni na temelju istraživanja.

1. Važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

U ovom poglavlju cilj je prikazati koliku važnost cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih nosi sa sobom, što točno predstavlja obrazovanje odraslih, odnosno pojmovno određenje i zatim provođenje obrazovanja odraslih kroz zakonske regulative. Uz objašnjenje važnosti navedeni su i pojedini motivi koji pokreću učenike na obrazovanje.

1.1. Pojmovno određenje cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

Izlazak iz školskih klupa ne mora i ne treba predstavljati kraj učenja novih stvari i ulaganja u svoje znanje. U današnje vrijeme postoje mnogi načini koji mogu pomoći kako bi se moglo učiti bez obzira na životnu dob. O sličnom govori i Pastuović – ključne implikacije koncepcije cjeloživotnog obrazovanja, odnosno cjeloživotnog učenja, jesu promjena razumijevanja obrazovanja kao školovanja i napuštanje tradicionalnog vjerovanja da je obrazovanja namijenjeno djeci i mladima, a ne i odraslima (Pastuović, 2008: 254). Cjeloživotno učenje može se smatrati vrlo važnim konceptom na svim područjima na kojima ulaganje u znanje predstavlja prednost. Motivi koji potiču ljude u odrasloj dobi su individualni, a mogu pomoći odgovoriti na pitanja koja se tiču povećanja zapošljivosti pri čemu će obrazovanje pružiti dodatno znanje i vještine koje ih može učiniti boljim kandidatom i izdvojiti od ostalih, zatim osobni razvoj koji može pomoći pojedincu da se razvija i ispunjava svoj pun potencijal. Jeleč Raguž naglašava da u hrvatskom Zakonu o obrazovanju odraslih obrazovanje odraslih obuhvaća cjelinu procesa učenja odraslih namijenjenih: ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti; osposobljavanju za zapošljivost; stjecanju kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciji, stjecanju i produblivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti; osposobljavanju za aktivno građanstvo te čini dio jedinstvenog obrazovnog sustava Hrvatske (Jeleč Raguž, 2010: 4). Važnost obrazovanja odraslih ogleda se u razvoju pojedinca koji potiče gospodarski rast, te samim tim i kvalitetu života. Prihvatanje cjeloživotnog učenja od strane vlada, korporacija i drugih javnih institucija daje jasnu sliku drugima da će biti podržani u svojoj želji za razvitkom svog znanja, vještina i kompetencija. Taj razvitak dovodi do osobnog razvoja učenika ali i do poboljšanja zapošljivosti i društvene mobilnosti. Opće je poznato da se porastom zapošljivosti i smanjenjem broja nezaposlenih povećava BDP i znatno povećava kvaliteta života stanovnika. Prema autorima ulaganjem u osnaživanje svakog čimbenika koji utječe na upravljanje znanjem (ljudski potencijal, organizacijska kultura, menadžment, organizacijska struktura, IT-informacijska tehnologija), postiže se sve veća učinkovitost svakog pojedinog čimbenik, a

samim time i cjelokupnog sustava (Buterin, Katavić, 2018: 43). Ulaganjem u znanje i stjecanje novih vještina, postaje se konkurentan na većim i značajnim tržištima rada što dovodi i do bolje konkurentnosti na globalnom tržištu.

Učenje kroz život pruža glavni doprinos gospodarskom razvoju kroz poboljšanje ljudskog kapitala i produktivnosti rada. Vidović navodi da najuspješnija svjetska poduzeća svoju uspješnost, inovativnost i sposobnost prilagodbe promjenama u okolini najvećim dijelom pripisuju upravo svojoj sposobnosti kvalitetnog upravljanja znanjem koje posjeduju njihovi zaposlenici. Znanje se u današnje vrijeme smatra najvrjednijim resursima, a efektivno upravljanje znanjem aktivnošću koja čini razliku između uspješnih i neuspješnih poduzeća (Vidović, 2008: 286).

Veliku važnost u stvaranju produktivnosti ima osnovno školstvo, kao i u poboljšanju zdravlja stanovnika kroz povećanje informiranosti. Kada je riječ o produktivnosti ulogu igra također, u smanjenju siromaštva jer dovodi do povećanja broja zaposlenih. Zemlje koje ne ulažu u znanje i imaju nisku razinu ulaganja u obrazovanje i sve kompetencije koje prate to ulaganje dovode se do velikog zaostajanja u smislu ljudskog i gospodarskog razvoja. Primorac u Strategiji obrazovanja odraslih ističe da u suvremenim bogatim društvima glavna razvojna poluga je intelektualni kapital ljudi, a njegova vrsnost je neposredno ovisna o sustavu obrazovanja i odgoja. Neprijeporno je da obrazovanje i odgoj bitno doprinose održivom nacionalnom razvoju, te poželjnom i trajnom razvoju pojedinca. Razvijene i uspješne zemlje drže sustav obrazovanja od najvišeg nacionalnog prioriteta, te primjenjuju one strategije razvoja obrazovanja i odgoja koje neprimjerenije pridonose gospodarskom, socijalnom i kulturnom razvoju društva, te pojedinačnom boljitku svih njegovih članova. Stoga je posjedovanje znanja temelj ravnomjerne raspodjele svjetske moći i očuvanja nacionalne i pojedinačne slobode, blagostanje te kulture u najširem smislu (Primorac, 2007: 17).

Prema Daveu cjeloživotno učenje zahtijeva da se obrazovanje sagleda u njegovom totalitetu. Ono pokriva formalni, neformalni i informalni oblik obrazovanja i pokušava integrirati i artikulirati sve strukture i faze obrazovanja duž vertikalne i horizontalne dimenzije. Ono je također karakteristično po svojoj fleksibilnosti što se tiče vremena, prostora, sadržaja, načina učenja i stoga zahtijeva samoupravljivo učenje, dijeleći nečije prosvjetljenje s drugima i prihvaćajući različite stilove i strategije učenja (Dave, 1976: 35-36). Prema Zakonu o obrazovanju odraslih, obrazovanje odraslih sastoji se od tri dijela obrazovanja (Zakon o obrazovanju odraslih):

- Formalno obrazovanje: predstavlja službeno učenje koje se provodi u školama, na fakultetima i drugim institucijama nakon kojeg se dobija diploma kao priznata

kvalifikacija. Pod formalno obrazovanje spadaju fakulteti i veleučilišta, večernje škole, tehničke i strukovne škole i slično.

- Neformalno obrazovanje: predstavlja oblik učenja koje se može također provoditi u školama ili bilo kojim drugim mjestima kako bi se steklo određeno znanje i vještine, ali njegovim završetkom ne dobija se diploma kao potvrda o određenom stupnju obrazovanja. Pod neformalno obrazovanje mogu se ubrojiti: seminari, tečajevi i radionice, programi usavršavanja, konferencije i slično.
- Informalno obrazovanje: informalno obrazovanje ima i nadimak samoobrazovanje. Uglavnom ga pokreće pojedinac ili skupina ljudi koji ima želju za učenjem drugih stvari koje nisu potpomognute drugim institucijama.

Cjeloživotno učenje predstavlja kombinaciju različitih oblika obrazovanja kako bi steklo dodatna znanja i vještine koje će mu pomoći kroz život i olakšati obavljanje određenih zadataka koje se zahtijevaju od njega kroz svakodnevne aktivnosti. Račić u svom djelu navodi da ljudski kapital predstavlja noseći stub intelektualnog kapitala i osnovnu vrijednost organizacije. Bez pomoći ljudi, menadžeri poslovnih subjekta ne bi mogli ostvariti svoje ciljeve, što bi dovelo u pitanje njihov opstanak na tržištu. Ljudski kapital odnosi se na lepezu znanja, sposobnosti, vještina, iskustava menadžera i zaposlenih, neophodnih za pružanje superiorne usluge klijentu (Račić, 2008: 112). Prema Pastuoviću osnovno obrazovanje odraslih predstavlja temelj za cjeloživotno učenje na koje se ono samo nadovezuje. Promjene osnovnog obrazovanja, što trebaju poboljšati njegovu učinkovitost u realizaciji koncepcije cjeloživotnog učenja, sastoje se ponajprije u promjenama programa i uvjeta za njegovo uspješno izvođenje (Pastuović, 2008: 259.).

Osnovno obrazovanje odraslih u Hrvatskoj provodi se prema propisanom Nastavnom planu i programu za osnovno obrazovanje odraslih koje ima za cilj smanjenje broja osoba bez osnovnog obrazovanja ,samim tim povećanje pismenosti i dodatnih znanja i vještina. Prema Europskoj komisiji (2000.) postoji opće prihvaćena definicija koja definira cjeloživotno učenje kao svrhovite aktivnosti koje se poduzimaju tijekom života, a imaju za cilj poboljšanje znanja, vještina te kompetencija unutar različitih perspektiva kao što su npr. osobna ili perspektiva za zapošljavanje.

Iz navedenog se može zaključiti da se s pomoću različitih oblika i načina obrazovanja u Hrvatskoj i svijetu u globalu nije problem doći do željenog znanja. Znanje se može steći pohađanjem škole, fakulteta, raznih tečajeva, seminara ili pak samoobrazovanjem u slučaju želje za dodatnim znanjem koje nije dostupno. Bez obzira na načine obrazovanja, znanje nosi

sa sobom velike predispozicije i može predstavljati važnu stavku u životu pojedinca, te mu olakšati život.

1.2. Politika obrazovanja odraslih i zakonska regulativa

Obrazovne politike predstavljaju skup različitih pravila, zakona i planova koje su propisane od strane vlade i obrazovnih institucija u cilju upravljanja i unapređenja obrazovanja. Popović u svom djelu navodi da obrazovne politike uključuju od predškolskog do visokog obrazovanja kao i različite načine dodatnog obrazovanja i poboljšanja vlastitog znanja. Politika obrazovanja odraslih se tretirala kao i samo obrazovanje odraslih – neka vrsta proširenja, nužnog dodatka na centralne dijelove sistema obrazovanja. Zato se i odvijala stihijski, pod pritiskom ni od kuda izniklih stranih donatora i organizacija s čudnim skraćenicama. (Popović, 2014: 8).

Prema Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih obrazovanje odraslih je usmjereno na stjecanje i razvoj ključnih kompetencija koje se nalazi u sklopu cjeloživotnog učenja, te se temelji na sljedećim načelima (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih):

- Cjeloživotnog učenja.
- Prava na obrazovanje.
- Slobodnog izbora vrste i načina obrazovanja.
- Uključivosti i dostupnosti.

Zakonodavno-normativni oblik prema kojim se uređuje formalno obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj uključuje (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih) :

- Zakon o obrazovanju odraslih (NN, broj 144/2021.).
- Pravilnik o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih (NN, broj 129/2008. i 52/2010.).
- Pravilnik o javnim ispravama u obrazovanju odraslih ((NN, broj 128/2008., 50/2010. i 61/2014.).
- Pravilnik o sadržaju, obliku te načinu vođenja i čuvanja andragoške dokumentacije (NN, broj 129/2008.).
- Pravilnik o evidencijama u obrazovanju odraslih (NN, broj 129/2008.).

Obrazovanje odraslih unutar Zakona o obrazovanju odraslih obuhvaća (Zakon o obrazovanju odraslih):

- Provedbu programa formalnog načina obrazovanja za stjecanje i vrednovanje skupova ishoda učenja/kurikuluma kako bi se stekle klasifikacije koje se odnose na 1, 2, 3, 4 i 4.2. razinama te na 5 razini Hrvatskog kvalifikacijskog okvira koji se odnosi na strukovno specijalističko usavršavanje.
- Provedba programa formalnog vrednovanja ishoda učenja i dodjele kvalifikacija koje se odnose na razine 1,2,3,4, 4.2 i 5 razini Hrvatskog kvalifikacijskog okvira koje se odnosi na strukovno specijalističko usavršavanje.

Kako bi se riješio problem nedostatne funkcionalne pismenosti u odrasloj dobi izgrađen je Kurikulum za razvoj osnovnih vještina odraslih osoba 2019. godine. Kurikulum je dio provedbe Obnovljene europske agende za obrazovanje odraslih (2011.) i Preporuke Vijeća Europske unije o oblicima usavršavanja: nove prilike za odrasle (2016.). Ukupan broj sati jeste 100, a broj polaznika ovisi o vrsti Kurikuluma koji će se provesti i njegovom opsegu. Na kraju pohađanja programa dobiva se certifikat programa osposobljavanja ili usavršavanja. Uz Kurikulum za obrazovanje odraslih postoji još i program za stjecanje kvalifikacije u odrasloj dobi koji se odnosi na program obrazovanja odraslih za stjecanje srednje školske spreme, srednje stručne spreme ili niže stručne spreme i program prekvalifikacije. Oba programa se izvode na temelju programa za redovito obrazovanje. Za svakog polaznika programa prvobitno se utvrđuje uspješno savladan dio programa i zatim se utvrđuje dio programa koji je obavezan položiti. Navedene programe donosi Ministarstvo znanosti i obrazovanja koje se provode od strane ustanova koje su zadovoljile kriterij Pravilnika o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih iz 2008. godine. Najčešće ih plaćaju sami polaznici. Kako navodi Lugarić politika obrazovanja odraslih usmjerena je na rješavanje problema i razvijanje sustava obrazovanja odraslih osoba. Nacionalna politika obrazovanja odraslih Republike Hrvatske, naravno, treba odgovoriti na nacionalne obrazovne potrebe i prioritete, no kao buduća članica Europske unije pametno je da svoje obrazovne politike usklađujemo i s europskim obrazovnim politikama (Lugarić, 2012: 95.).

Prema Zakonu o obrazovanju odraslih i provedbenim propisima ustanove koje su registrirane za djelatnost obrazovanja odraslih mogu provoditi programe obrazovanja/ vrednovanja. Postupak kojim je odobreno provođenje programa obrazovanja/vrednovanja propisano je člankom 8 Zakona o obrazovanju odraslih. Prema propisanom Nastavnom planu i programu za osnovno obrazovanje odraslih (NN, broj 136/2003.) financijska sredstva za osnovno obrazovanje odraslih osigurana su iz državnog proračuna. Zakonske regulative obrazovanja odraslih pomažu pri definiranju potrebnih okvira, načela, pravila i slično koji dovodi do

uređenog upravljanja obrazovanja odraslih. Njegovim financiranjem, njegovom dostupnosti i kvalitetom.

Kao i svaka djelatnost pa tako i obrazovanje, mora imati svoj način funkcioniranja i svoja pravila kako bi ostalo funkcionalno i uređeno. Obrazovanje odraslih sadrži obrazovne politike koje se odnose na skup pravila, zakona i planova prema kojima se djeluje. Obrazovanje odraslih se temelji na slj. načelima: cjeloživotno učenje, pravo na obrazovanje, slobodnog izbora vrste i načina obrazovanja i uključivosti i dostupnosti. Zakonodavno- normativni oblik sastoji se od nekoliko pravilnika i Zakona o obrazovanju odraslih. Kako bi se povećala pismenost razvio se Kurikulum za razvoj osnovnih vještina odraslih.

2. Izazovi u razvoju cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih

Uz sve nabrojane privilegije i važnost koju donosi cjeloživotno obrazovanje i obrazovanje odraslih dolazi i do izazova i prepreka prilikom njegova razvoja. Ponekad bez obzira na postojanje želje za razvitkom znanja i prikupljanjem novih vještina dolazi do nedostatka mogućnosti i sredstava kako bi se takve želje mogle realizirati. U ovom poglavlju analiziraju se izazovi s kojima se susreću odrasli prilikom obrazovanja u Europi i u Hrvatskoj. Od izazova koji su se ponavljali kroz istraživanje mogu se izdvojiti pojedini. S obzirom na to da odrasli već imaju život koji je ispunjen obavezama kako u privatnom tako i u poslovnom životu dolazi do *nedostatka vremena*. Uz nedostatak vremena dolazi do gubitka motivacije zbog prijašnjih loših iskustava. Mjesta koja nude dodatno obrazovanje i sl. znaju biti *prilično skupa* za koja određeni broj ljudi nema financijska sredstva kako bi pokrila te troškove, uz visinu cijena *mjesta znaju biti i udaljena* za pojedine ljude koji žive u ruralnim područjima što im opet može stvoriti problem. Razvojem tehnologije u današnje vrijeme, većina kurseva i tečajeva provodi se online pristupom, za koji određeni ljudi *nemaju mogućnosti ili dovoljno znanja*, što ih može potpuno udaljiti od želje za pohađanjem određenog tečaja. Uz navedene izazove postoje i rješenja s pomoću kojih se mogu riješiti sve prepreke. Prema istraživanju mogu se uočiti izazovi u Hrvatskoj i u Europi te postotak ljudi koji se nose s tim izazovima. Također se u ovom poglavlju upoznaje s programima koji nude obrazovanje odraslih.

2.1. Analiza razvoja cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u Europi

Uloga cjeloživotnog učenja u europskim obrazovnim politikama određena je Lisabonskim procesom 2000. godine, koji je započeo sjednicom Europskog vijeća na kojem je donesena strategija razvitka EU do 2010. godine. Važnu ulogu imao je Savjetodavni odbor za društvene znanosti Europske komisije i njegova predsjednica Maria João Rodrigues. 2002. godine razrađen je program u cilju ostvarivanja obrazovnih ciljeva u Lisabonskom procesu, a odnosi se na razvoj pojedinca, razvoj društva i gospodarstva. Uz obrazovne ciljeve istaknuto je i nekoliko spornih područja (Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj):

- Kvaliteta obrazovanja.
- Dostupnost učenja za sve društvene skupine.
- Sadržaj.
- Otvorenost institucija prema lokalnoj zajednici, i raznim zemljama.

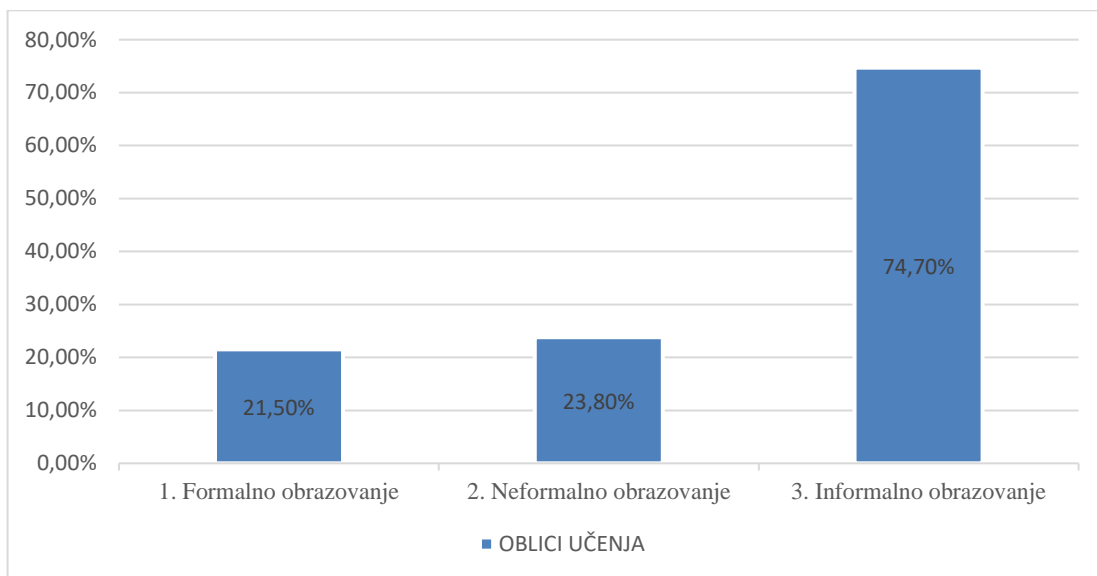
- Učinkovitost i razrada sustava edukacije.

Obrazovanje mora postati učinkovito i kvalitetno kako bi postalo atraktivno i otvoreno za druge zemlje i druga tržišta te s tim stvoriti konkurentnost i produktivnost. Politika cjeloživotnog učenja treba utjecati na to da znanje pretvori gospodarstvo u najkompetentnije i najdinamičnije na svijetu. Samim tim dolazi do povećanja radnih mjesta i poboljšanja socijalne kohezije. Prema izvještaju Agencije za obrazovanje odraslih međunarodna povezanost omogućuje nam da provodimo međunarodne obrazovne inicijative zbog toga što smo se na to obvezali članstvom u nekoj organizaciji ili zbog vlastite prosudbe da nam tuđa iskustva mogu pomoći u rješavanju naših problema. Upravo svijest o potrebi da se izgradi konkurentno gospodarstvo, postigne stabilan razvoj i osigura socijalna kohezija utječu na potrebu za učenjem od obrazovnih politika koje nude kvalitetne odgovore na te izazove. Globalne prijetnje i strah od krize snažan su poticaj za potragu za novim obrazovnim rješenjima (Agencija za obrazovanje odraslih, 2009.). Jedno od strateških ciljeva Europske unije do 2020. godine nalaže: "Europsko tržište treba biti utemeljeno na dinamičnom rastu znanja i što većoj konkurentnosti, održivom gospodarskom rastu koji će osigurati kvalitetnija i brojnija radna mjesta te na većoj koheziji društva." Strategije cjeloživotnog učenja primjenjuju se kao važan dio Bolonjskog procesa, te se s tim potezom cjeloživotno učenje svrstava u središte europskih obrazovnih politika. 2004. godine provodi se izgradnja integralnog akcijskog programa s pomoću kojeg su se razvili različiti programi učenja od općih obrazovnih programa.

Europske politike obuhvaćaju gotovo sva područja uključujući okoliš, jezik i političko odlučivanje. Žiljak navodi da se Europska unija danas koristi otvorenom metodom koordinacije u usklađivanju obrazovnih politika. To je način kojim se šire najbolje prakse i postiže veće približavanje na putu prema najvažnijim ciljevima EU-a. Ona pomaže članicama pri oblikovanju njihovih politika. Ta metoda omogućuje okvir za suradnju zemljama članicama, tj približavanje nacionalnih politika i ostvarivanje ciljeva koje su svi prihvatili (Žiljak, 2004: 231.). Vijeće Europe bavi se povezivanjem i približavanjem zajedničkih politika i ciljeva putem zajedničkih akcija, što govori o tome da bez obzira na različitosti radi se o usklađivanju nacionalnih politika, a ne o jedinstvenoj obrazovnoj politici. Kako navodi Baketa EU nastoji graditi konkurentnost, prosperitet i napredak na temelju cjeloživotnog obrazovanja i učenje i iz tog razloga se promoviraju ciljevi i vrijednosti vezani uz ove koncepte. Važna je koordinacija obrazovnih politika između država članica te učenje kroz podjelu iskustava (Baketa, 2012: 57.).

Državni zavod za statistiku proveo je anketu o obrazovanju odraslih za 2022. godinu. Anketa je sukladna EU-ovim uredbama i Eurostatovom metodologijom, a cilj ankete bio je prikupiti podatke o sudjelovanju odraslih osoba u obrazovanju, osposobljavanju i učenju sve u

kontekstu cjeloživotnog učenja. Od izabranih ispitanika njih 38,8 % izjavilo je da je sudjelovalo u nekom obliku obrazovanja ili učenja 12 mjeseci prije provedbe ankete, dok njih 61,2 % nije sudjelovalo u nekom obliku obrazovanja ili učenja, dakle niti u formalnom niti neformalnom obliku.

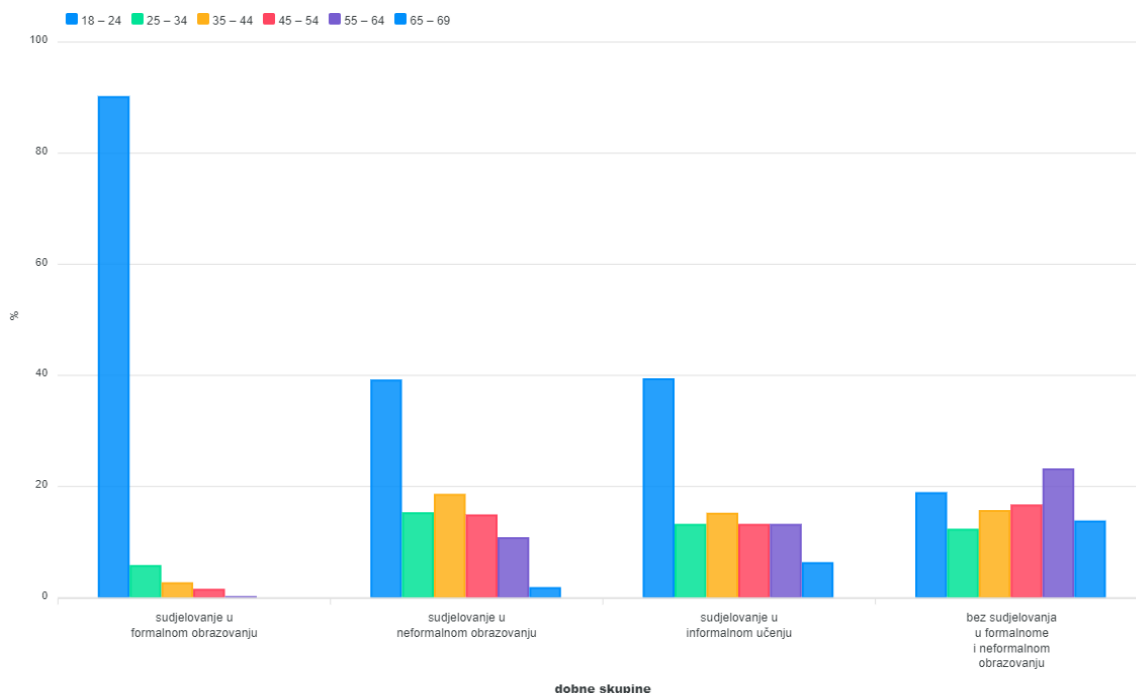
Schema 1. Prikaz sudjelovanja odraslih u oblicima cjeloživotnog učenja

Izvor: Drržavni zavod za statistiku, 2024. <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77475>

(pristupljeno: 12.07.2024.)

Iz prikazanog grafikona može se uočiti da u oblicima učenja odraslih prednjači informalno obrazovanje. 74,70 % ispitanika sudjelovalo je u informalnom obrazovanju, odnosno u nenamjernom učenju, koje je moguće ostvariti kroz svakodnevne aktivnosti ili u bilo kom kontaktu s ljudima. Od navedenih 74,70 % ispitanika najviše ih je učilo o elektronskim uređajima, a najmanje s povijesnih, prirodnih i industrijskih područja. Nakon informalnog obrazovanja slijedi neformalno obrazovanje, odnosno obrazovanje koje se prvenstveno razlikuje od informalnog jer je institucionalizirano i namjerno, koje zauzima 23,80 % ispitanika. Od tog broja ispitanika njih 62,0 % je pohađalo samo jednu aktivnost, dok je njih 8 % pohađalo četiri i više aktivnosti. Na posljednjem mjestu nalazi se formalno obrazovanje, institucionalizirano, namjerno obrazovanje koje provode javne ustanove i priznata privatna tijela s 21,5 %. Od 761 ispitanika, 56 ispitanika sudjelovalo je u dva ili više programa.

S obzirom na to da cjeloživotno učenje obuhvaća više dobnih skupina, postoje veća zanimanja za formalno, neformalno ili informalno obrazovanje u različitim dobnim skupinama.

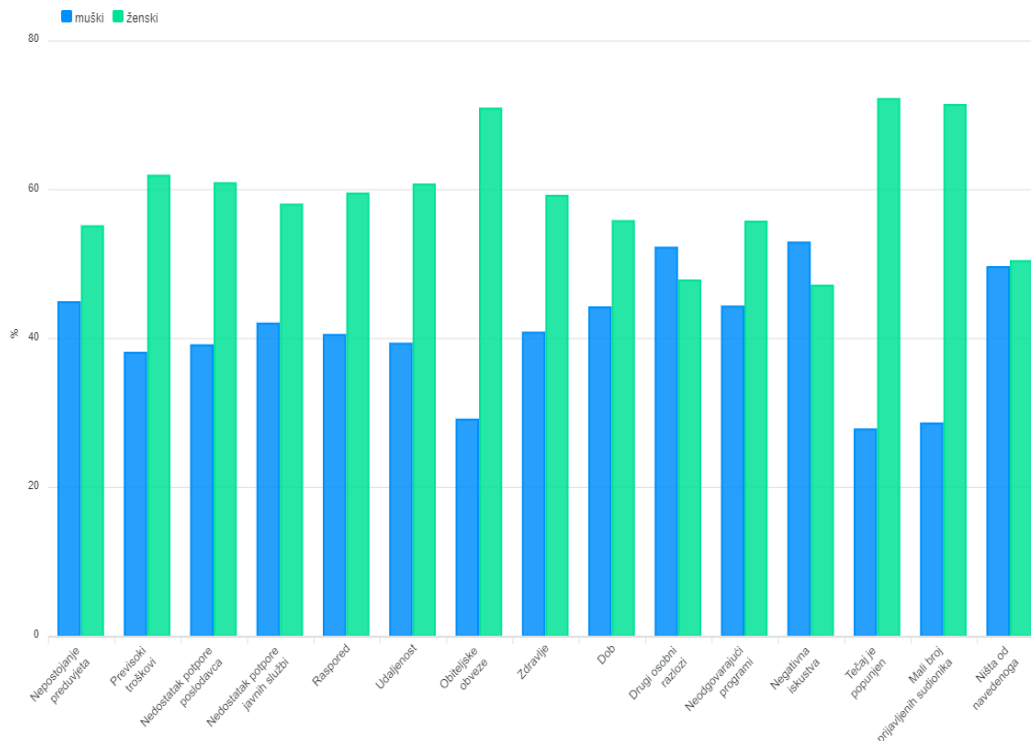
Shema 2. Prikaz sudjelovanja u različitim oblicima učenja prema dobnim skupinama

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024. <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77475>

(pristupljeno: 12.07.2024)

U priloženom može se vidjeti da su za istraživanje odabrane od 18. do 69. godine za četiri kategorije, odnosno za sudjelovanje u formalnom obrazovanju, sudjelovanje u neformalnom obrazovanju, sudjelovanje u informalnom učenju i kategorija bez sudjelovanja u formalnom i neformalnom obrazovanju. Na grafikonu jasno je prikazano da najviše sudionika kroz sve četiri navedene kategorije ima u dobi od 18.- 24. godine, a najmanje od 65.-69. godine. U formalnom obrazovanju ne postoje sudionici u dobi od 65.-69. godine dok je u drugoj i trećoj kategoriji puno manji od ostalih dobnih skupina, a u četvrtoj se skoro izjednačuje s dobi od 18.-24. godine. Jedina veća razlika se vidi za te dvije kategorije dobnih skupina, dok se dobne skupine od 35.-44., 45.-54. i 55.-64. prate kroz sve tri kategorije oblika učenja.

Bez obzira na razne mogućnosti i prednosti za sudjelovanje u obrazovanju postoje prepreke i poteškoće s kojima se susreću odrasli. Prema anketi, ispitanici su naveli sljedeće teškoće koje su ih sprečavale u obrazovanju: nepostojanje preduvjeta, previsoki troškovi, nedostatak potpore poslodavca, nedostatak potpore javnih službi, raspored, udaljenost, obiteljske obaveze, zdravlje, dob, drugi osobni razlozi, neodgovarajući programi, negativna iskustva, popunjenost tečaja, mali broj prijavljenih sudionika.

Shema 3. prikaz teškoća za sudjelovanje u obrazovanju odraslih

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024. <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77475>

(pristupljeno: 12.07.2024.)

Za ispitivanje teškoća za sudjelovanje u obrazovanju odraslih rezultati su podijeljeni na muškarce i žene. U svim navedenim kategorijama najveći postotak zauzimaju žene. Najveći postotak žena izabrao je za poteškoću popunjenost tečaja, a najmanji postotak negativna iskustva. Najveći postotak muškaraca izabrao je negativna iskustva, a najmanje su izabrali popunjenost tečaja, suprotno od žena.

Što se tiče potpore EU obrazovanju i osposobljavanju odraslih govori to da je pravo na obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje dio europskog stupa socijalnih prava. Prema tome u skladu s glavnim ciljem do 2030. godine 60 % ljudi bi svake godine trebalo da sudjeluje u osposobljavanju. Prema Rezoluciji o novom europskom programu za obrazovanje odraslih sastavljena je vizija razvoja obrazovanja u Europi do 2030. godine koja se sastoji od pet prioriteta područja (Europska komisija) :

- Upravljanje u području obrazovanja odraslih.
- Ponuda i korištenje mogućnosti cjeloživotnog učenja uz održivo financiranje.
- Dostupnost i fleksibilnost kako bi došlo do prilagodbe potrebama odraslih.
- Kvaliteta, uključivost, pravednost i uspjeh obrazovanja odraslih.
- Zelena i digitalna tranzicija i s njima povezane druge potrebe za vještinama.

Europska komisija pruža potporu profesionalnom usmjeravanju u državama članicama uz mrežu CareersNet Europskog centra za razvoj strukovnog osposobljavanja. Usluge pomažu osobama prilikom upravljanja karijerama, donošenju važnih odluka...

Za razdoblje od 2021.-2025. godine razvijena je nova radna skupina unutar strateškog okvira za europski prostor obrazovanja koja će podupreti državne članice u provedbi EU-ove vizije te podupiranju ciljeva, prioritet i načela koja se vezuju uz (Europska komisija) :

- Program vještina za Europu.
- Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava.
- Preporuku Vijeća o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.
- Preporuku Vijeća o oblicima usavršavanja: nove prilike za odrasle i Rezoluciju Vijeća o obrazovanju odraslih.

Žiljak navodi da se može zaključiti da se u europskim zemljama izgrađuje prepoznatljiva politika cjeloživotnog učenja te možemo govoriti o nacionalnim politikama cjeloživotnog učenja i izgradnji zajedničkih europskih osnova (programskih, institucionalnih, financijskih) za stvaranje europskog prostora cjeloživotnog učenja i prvih elemenata zajedničke buduće obrazovne politike (Žiljak,2004: 239).

Želja za obrazovanjem odraslih mora biti potpomognuta od strane države u kojoj živi, tako da osigura institucije koje će provoditi obrazovanje za odrasle i u koliko god je mogućnosti i pružanje financijske potpore. U EU mogu se izdvojiti određene institucije koje provode obrazovanje za odrasle, a to su: otvoreni univerziteti, centri za profesionalno osposobljavanje, centri za obrazovanje odraslih (Volkshochschule-Njemačka, CVO-Belgija), nacionalne online platforme, obrazovne fondacije i sl. Primjer dobre prakse razvoja cjeloživotno učenja jeste e-platforma „EPAL". Autori ističu da je EPALE nova, višejezična zajednica stručnjaka za učenje odraslih. Njezin je cilj poboljšanje kvalitete i načina pružanja usluga učenja odraslih u Europi, uspostava snažnog paneuropskog sektora učenja odraslih te omogućavanje stručnjacima i multiplikatorima u području obrazovanja odraslih da dopru do svih odraslih. Svrha je e-platforme EPALE da odrasli polaznici budu krajnji korisnici razvoja u sektoru učenja odraslih u formalnom, neformalnom ili informalnom okruženju (Vinković, Vučić, Živčić, 2016: 47).

Koliko važnost obrazovanje odraslih posjeduje u Europi govori to da se nalazi u središtu europskih obrazovnih politika. Bez obzira na različitosti radi se o usklađivanju nacionalnih politika. Državni zavod za statistiku proveo je anketu o obrazovanju odraslih 2022. godine. Putem ankete ispitani su postotci sudjelovanja u formalnom, neformalnom ili informalnom obliku, od čega je najveći postotak ispitanika sudjelovao u informalnom oblik obrazovanja. Ispitano je sudjelovanje u navedenim oblicima prema dobnim skupinama, od kojih se kao

najaktivnije navode ispitanici u dobi od 18. do 24. Ispitani su također, izazovi s kojima se susreću odrasli prilikom obrazovanja, ispitanici su podijeljeni na žene i muškarce. S obzirom na to da obrazovanje postaje prioritet radi se na tome da do 2030. godine 60 % ljudi sudjeluje u obrazovanju. Kako bi se došlo do navedenog cilja, država treba pomagati kako bi olakšala učenicima put do obrazovanja.

2.2. Programi obrazovanja odraslih u Hrvatskoj i programi obrazovanja odraslih za potrebe turizma u Hrvatskoj

Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj regulirano je u siječnju 2022. godine prema Zakonu o obrazovanju odraslih. Zakonodavni okvir obrazovanja usklađuje se sa Zakonom o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, što predstavlja značajan pomak za ostvarenje glavnih ciljeva europskih društava. Cjeloživotno učenje u Hrvatskoj predstavlja koncept koji služi za podržavanje želje i ideje za usavršavanje, prekvalifikaciju, osobno razvijanje i sl.

Glavni ciljevi cjeloživotnog učenja prema Zakonu o obrazovanju odraslih (članak 3) su (Zakon o obrazovanju odraslih) :

- Osigurati pristup kvalitetnim programima obrazovanja koji omogućavaju stjecanje znanja i vještina važnih za osobni rast pojedinca te pristup tržištu rada
- Osigurati pravo na osnovno obrazovanje odraslih osoba
- Osigurati kvalitetu primjenom HKO-a
- Omogućiti stjecanje javne isprave za pristup tržištu rada ili nastavak obrazovanja
- Omogućiti vrednovanje prethodnog učenja
- Povećati uključenost osoba u obrazovanju odraslih

Za razliku od osnovnog obrazovanja kojeg financira u cijelosti država, obrazovanje odraslih financiraju polaznici. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih izdala je 2020. godine podatke iz kojih se saznaje da je 89,6 % odraslih polaznika plaćalo samo prekvalifikaciju, dok ih je 87 % plaćalo stjecanje srednje stručne spreme. Prema podacima iz 2021. godine, 5,1 % stanovništva Hrvatske između 25-64 godine sudjelovalo je u nekom obliku obrazovanja ili osposobljavanja prije istraživanja. Razvoj sudjelovanja u cjeloživotnom učenju s ciljem poboljšanja obrazovanja odraslih zauzima jedno od deset prioritarnih ciljeva do kraja 2027. godine. Žiljak navodi da uklapanje u europsku politiku cjeloživotnog učenja provodi se neujednačeno i segmentarno. Obrazovne organizacije strogo su odvojene po dobnim i ciljnim skupinama s neusklađenim mišljenjima o povezujućim i preklapajućim programima (npr. kako

se odnositi prema 17. i 18-godišnjaka koji napuštaju redovnu školu). Ustanove koje su nosile glavni teret cjeloživotnog učenja (pučka, otvorena učilišta, kulturno-obrazovni centri) i dalje su na pozicijama tržišnog preživljavanja s neizgrađenim tržištem usluga, nesigurnom (obećanom) državnom potporom za prioritetne programe (npr. opismenjivanje). Obrazovanje najvećim dijelom pretpostavlja racionalan izbor korisnika koji će uložiti svoje vrijeme i materijalna sredstva za osobni probitak (Žiljak, 2004: 239).

Prema Pravilniku o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih na temelju članka 16. stavka Zakona o obrazovanju odraslih programi izvođenja za obrazovanje odraslih su (Zakon o obrazovanju odraslih) :

- Programi za osnovno školovanje
- Programi za stjecanje srednje školske spreme
- Programi za stjecanje srednje stručne spreme
- Programi za stjecanje niže stručne spreme
- Programi prekvalifikacije
- Programi osposobljavanja
- Programi usavršavanja
- Programi učenja stranih jezika

Kontekst cjeloživotnog učenja usmjereno je na stjecanje profesionalnih znanja i vještina, socijalnih vještina, sposobnosti prilikom komuniciranja, sposobnost i vještine za kreativno izražavanje, sposobnosti i vještine za obavljanje građanskih dužnosti i sl. Prema Primorcu cjelovita ponuda obuhvaća gospodarski orijentirane obrazovne programe, radi omogućavanja trajne zapošljivosti, društveno orijentirane obrazovne programe, radi osiguranja aktivnog sudjelovanja u razvitku zajednice, kao oruđe protiv svakog oblika socijalne isključivosti, te osobno orijentirane obrazovne programe radi ispunjenja i izgradnje osobnosti (Primorac, 2004: 27).

Ustanove koje se bave obrazovanjem odraslih mogu se podijeliti na organizacije koje provode formalno obrazovanje i organizacije koje provode neformalno obrazovanje. Pod organizacije koje provode formalno obrazovanje nalaze se ustanove koje provode formalno obrazovanje koje se zasniva na temelju akta o osnivanju i provode ga fizičke i pravne osobe.

Tablica 1. Prikaz vrsta i broja ustanova koje provode obrazovanje odraslih

VRSTA USTANOVA	BROJ USTANOVA
Osnovna škola	22

Srednja škola	205
Pučko otvoreno učilište	131
Visoko učilište	30
Škola stranih jezika	15
Ostalo	167
Bez naznačene vrste	72
Ukupno	642

Izvor: AZUP, 2021. <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/pretrazivanje-obrazovanja-odraslih/> (pristupljeno 18.07.2024.)

Iz tablice je vidljivo koje sve vrste ustanova provode obrazovanje odraslih u Hrvatskoj i koliko ih ima. Navedeno je da ima 642 ustanove koje provode obrazovanje odraslih. Među ustanovama najviše polaznika ima srednja škola, dok najmanje polaznika ima škola stranih jezika.

Tablica 2. Obrazovni programi i postotak njihovih polaznika (25-64 godine)

Obrazovni program	Postotak odraslih koji sudjeluju u obrazovnom programu
Osnovna škola	0,07%
Strukovni program u trajanju do dvije godine	0,46%
Trogodišnja strukovna škola	0,22%
Četverogodišnja strukovna škola	0,75%
Gimnazija	0,06%
Stručni studij ili visoka škola	2,08%
Preddiplomski sveučilišni studij	0,98%
Diplomski ili integrirani sveučilišni studij	1,68%
Postdiplomski sveučilišni studij	0,67%
Bez odgovora	0,02%

Izvor: AZUP, 2017. god. <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/pretrazivanje-obrazovanja-odraslih/> (pristupljeno 18.07.2024.)

Prema istraživanju Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2017. godine može se iz priložene tablice vidjeti popis obrazovnih programa koji izvršavaju formalno obrazovanje te postotak osoba od 25. do 64. godine koje pohađaju navedene programe. Iz priložene tablice može se uočiti da je najviše osoba pohađalo stručni studij ili visoku školu 2,08 %, zatim nakon njega diplomski ili integrirani sveučilišni studij s 1,68 %, a najmanje osnovnu školu s 0,07 %. Odgovor nije dalo 0,02 %.

Neformalno obrazovanje provode i organizacije koje se ne bave isključivo promicanjem obrazovanja za odrasle, a to su knjižnice, muzeji, centri za kulturu, privatne obrazovne ustanove, nevladine organizacije (NVO) i sl. Financiranje ovakvih programa može biti

financirano kao plaća zaposlenika, iz lokalnih proračuna ili samostalno. Kao primjer neformalne obrazovne ustanove stoji privatna obrazovna ustanova Algebra koja nudi programe za stručno obrazovanje i usavršavanje na području informatike, te digitalnog marketinga.

Pod osnovnim obrazovanjem odraslih provode se projekti koji su prema propisanom Nastavnom planu i programu za osnovno obrazovanje odraslih. Cilj osnovnog obrazovanja odraslih je da se nadoknadi sve propušteno znanje odraslih, povećanje pismenosti, razvijanje vještina do prvog zanimanja. Od 2003. godine do 2012. godine provodio se projekt Vlade Republike Hrvatske za put do željene budućnosti-Desetljeće pismenosti u Hrvatskoj. Također 2003. godine razvijen je i Plan i program za osnovno obrazovanje odraslih.

Osnovno obrazovanje odraslih je besplatno, financira se iz državnog proračuna, a program obrazovanje odraslih traje 18 tjedana, odnosno 6 obrazovnih tjedana. Nastava ima dva oblika obrazovanja, sastoji se od konzultativno-instruktivnog oblika i dopisno-konzultativnog oblika obrazovanja. Konzultativno-instruktivni oblik stavlja naglasak na dijelove koje polaznici teže samostalno uče, potrebno je ostvariti minimalno 60 % sati i namijenjeno je prvenstveno polaznicima koji ne mogu redovito pratiti nastavu. Dopisno-konzultativni provodi se ili putem kraćih zajedničkih ili pojedinačnih konzultacija ili putem programa na daljinu. Na kraju programa dobiva se uvjerenje koje ima vrijednost kao i svjedodžba redovite škole, a obuhvaća razinu 1 Hrvatskog kvalifikacijskog okvira ili EQE, razina 2. i 3. ISCED-a.

Uz osnovno obrazovanje odraslih postoje i programi obrazovanja odraslih za stjecanje srednje stručne spreme, srednje školske spreme ili niže stručne spreme koji se provode na temelju programa koji je propisan za redovito obrazovanje, zatim program prekvalifikacije. Program prekvalifikacije provodi se također na temelju programa koji je propisan za redovito obrazovanje, ali i za polaznike sa stečenom stručnom spremom. Program se odnosi na dijelove koje je polaznik u prethodnom obrazovanju uspješno svladao i na dijelove koje nije svladao. Program ne može biti 50 % manji od nastavnog programa za redovito obrazovanje, donosi ga Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a provode se u redovitoj nastavi, konzultativno-instruktivnoj nastavi, dopisno-konzultativnoj i multimedijskoj nastavi. Programe najčešće plaćaju sami polaznici ali mogu biti i besplatni u slučaju ako su u okviru Europskog socijalnog fonda ili raspisanog natječaja od strane lokalne i nacionalne vlasti.

Od programa za dodatno usavršavanje odraslih još postoje: program učenja hrvatskog jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom, priprema i polaganje majstorskog ispita, programi usmjereni na tržište rada, provođenje nestrukovnog obrazovanja za osobni razvoj i djelovanje u zajednici i sl. Kako bi znanje po koje su došli polaznici prilikom upisa u program bilo zadovoljavajuće potrebno je stvoriti kvalitetne i potrebne programe za obrazovanje. Ustanove za obrazovanje odraslih koje su u skladu sa Zakonom o ustanovama

moгу osnovati Republika Hrvatska, zatim jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, te druge pravne i fizičke osobe. Ustanova za obrazovanje odraslih osniva se u cilju trajnog obavljanja djelatnosti odgoja i obrazovanja, te znanosti i kulture ako nije u cilju stjecanje dobiti. Programi za obrazovanje odraslih, za kojeg se može ishoditi odobrenje izvođenja su sljedeći: program za osnovno školovanje, program za stjecanje srednje školske spreme, program za stjecanje srednje stručne spreme, programi za stjecanje niže stručne spreme, programi prekvalifikacije, programi osposobljavanja, programi usavršavanja i programi učenja stranih jezika.

S obzirom koliko je turizam važan za Hrvatsku i više je nego potrebno povezati cjeloživotno učenje s turizmom. Primjer dobre prakse može se uzeti Glavni plan razvoja turizma Primorsko Goranske županije u koji je uz formalne oblike obrazovanja vezane za potrebe turizma naglasak stavljen na cjeloživotno učenje. Istraživanje turističke destinacije Kvarner navodi da je čak 94 % ispitanika navelo da je ulaganje u cjeloživotno učenje isplativo, što znači da na cjeloživotno učenje gledaju kao na nešto pozitivno i potrebno, a samo 22 % turističkih organizacija je sprovelo cjeloživotno učenje. Prema Uzelac i Vujičić opći je cilj integrirati sve oblike formalnog i neformalnog obrazovanja za potrebe turizma. Istraživanja ukazuju da je bolje "turistički" profilirati nastavne planove i programe u srednjim turističkim školama i na fakultetima, tako da se uniformnost zamijeni specijalizacijom, te prakticiraju relevantni oblici permanentne naobrazbe, treninga, samoučenja, e-učenja, učenja na daljinu i sl., a slijedom novih propisa, svjetske prakse u primjeni eko-trendova, kao i obveza koje proizlaze iz potpisanih ugovora i protokola od značaja za održivi razvoj turizma, pri čemu se može slijediti ovaj osnovni okvir prepoznavanja nedostajućih znanja (Uzelac, Vujičić, 2008: 194).

Za potrebe turizma vezane za cjeloživotno učenje, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu organizirao je besplatni program obrazovanja odraslih u ugostiteljstvu i turizmu 2023. godine u Opatiji. Polaznicima programa omogućilo se stjecanje znanja i vještina na području ugostiteljstva i turizma. Program se sastojao od 4 modula: modul ugostiteljsko posluživanje, modul kuharstvo, modul rukovođenje u turizmu, modul jezici u struci. Svaki modul trajao je 72 sata, a polaznicima je na kraju programa uručena potvrda o sudjelovanju i uspješno završenoj edukaciji.

Zakon o obrazovanju odraslih regulira ciljeve obrazovanja. Obrazovanje odraslih plaćaju većinski sami polaznici. Obrazovanje odraslih se u Hrvatskoj nalazi na prioritetnom mjestu. Prema Zakonu o obrazovanju odraslih u Hrvatskoj postoji nekoliko programa obrazovanja kao što su npr. program za osnovno školovanje, program za stjecanje srednje stručne spreme, program prekvalifikacije i sl. Ustanove koje provode obrazovanje odraslih mogu se podijeliti na ustanove koje provode formalno ili neformalno obrazovanje. U Hrvatskoj je ukupno 642

ustanove koje provode formalno obrazovanje prema podacima iz 2021. godine. Polaznici od 25. go 64. godine najviše pohađaju stručni studij i visoku školu. Uz prekvalifikacije i druge načine obrazovanja postoji i osnovno obrazovanje odraslih koji ima za cilj nadoknaditi propušteno znanje, povećanje pismenosti i sl. Financira se iz državnog proračuna. U Hrvatskoj se u velikoj mjeri radi na povezivanju cjeloživotnog učenja sa turizmom, što može donijeti velike koristi.

2.3. Izazovi u razvoju obrazovanja odraslih u Europi s posebni osvrtom na Hrvatsku

U pogledu izazova u razvoju obrazovanja odraslih u Europi i Hrvatskoj ne mogu se pronaći znatne razlike. Probleme predstavljaju iste ili slične psihičke i fizičke prepreke. Kao što je navedeno, neke od prepreka koje kako u Hrvatskoj tako se pronalaze i u Europi. Počevši od psihičkih prepreka javlja se manjak motivacije za pokretanjem bilo kojeg oblika obrazovanja odraslih, zatim zbog određenih godina iskustva raznim životnim situacijama javlja se i strah od mogućeg neuspjeha. Od čimbenika na koje se ne može utjecati pojavljuju se rodne i nacionalne neprihvaćenosti u određenim sredinama, što usporava i onemogućuje želju za daljnjim obrazovanjem. Što se tiče fizičkih prepreka mogu se izdvojiti financijski troškovi i geografske barijere. Javljaju se i problemi koji su direktno vezani za programe obrazovanja koji nisu dovoljno razvijeni ili nemaju adekvatno osoblje. Prema autorima ekonomija zasnovana na znanju zaista nudi široke mogućnosti za razvoj i napredovanje, ali je prisutan i ozbiljan rizik da će ove šanse biti prihvaćene na krajnje neravnomjeran način. Primer udaljenih sela i njihovog pristupa Internetu je dobra ilustracija za ovu tvrdnju (Ćirić, Ćirić, Sedlak, Eremić-Đođić, Perin, 2014: 709).

Uz navedene izazove postoje i rješenja s pomoću kojih se mogu riješiti sve prepreke. Neke od rješenja su fleksibilni programi koji su osmišljeni tako da odgovaraju i svakom dobu dana i svakoj životnoj dobi. Financijske podrške poput raznih stipendija i subvencija koje pružaju financijska sredstva ljudima kojima su potrebna, zatim razvoj stručnog osoblja kojima su potrebne dodatne kvalifikacije kako bi obavljali svoj posao kvalitetno u cijelosti i pomogli svima da steknu kvalitetno znanje koje će poslije moći primjenjivati i širiti. Naposljetku i najvažnije jeste podizanje svijesti o važnosti obrazovanja odraslih i približavanju takvog načina obrazovanja širokom krugu populacije. Uz vlastitu i individualnu potrebu za razvijanjem znanja i dodatnim vještinama, veliku ulogu može igrati sam poslodavac koji potiče svoje radnike na razvijanje dodatnog znanja i samim tim radnik dobiva veću motivaciju jer zna da ga netko podržava. Od takve prilike pogodnosti nema samo radnik već i sam poslodavac, jer sa što više

iskustva i znanja, te motivacije pridonosit će veće rezultate za firmu, što znači i za poslodavca. Jambrek i Penić ističu da temeljni zadatak upravljanja ljudskim potencijalima postaje, nakon pronalaženja "pravih ljudi", učiniti ih sposobnim za zajednički i uspješan rad, odnosno da se uspješno "nose" s problemima koji se ispred njih postavljaju te da njihova snaga bude djelotvorna, a slabosti nebitne. Sposoban čovjek ne smije se učiniti slabim ni nesigurnim, jer su slabost i nesigurnost trajan izvor nezadovoljstva i izravna prijetnja ljudima zaposlenim u organizaciji, kao i organizaciji samoj (Jambrek, Penić, 2008: 16).

Polazeći od psihičkih prepreka koje mogu stvoriti barijeru u obrazovanju odraslih kao što su navedena motivacija i strah od neuspjeha u nekim situacijama dolazi i do preopterećenja dodatnim obavezama. U obrazovanju mladih dodatne obaveze ne mogu predstavljati toliko veliki problem kao kod odraslih. Kao što je navedeno, odrasli imaju složen život ispunjen obavezama i samim tim dodatna obaveza im predstavlja strah od ulaska u obrazovni sustav. S obzirom na to da iza sebe imaju uglavnom ispunjene život, mogu se javiti i pojedina loša iskustva koja ih sprečavaju za upuštanje u nešto novo, zahtjevnije.

Potencijalnim učenicima, potrebno je objasniti i približiti obrazovanje odraslih kako bi se oslobodili takvih prepreka. Potrebno je objasniti svrhu učenja odnosno sve što mogu ostvariti ulaganjem u učenje, prikazati im da su sposobni da se upuste u to kako bi riješili strah od neuspjeha. Također, potrebno je u koliko god je mjeri moguće olakšati im i približiti učenje. Kako navode Vidović i Štetić prema Jarwis istraživači i teoretičari u području obrazovanja odraslih drže da je za uklanjanje psiholoških barijera koje priječe odrasle da se unatoč društvenim potrebama i/ili pritiscima vrate u formalni obrazovni proces, potrebno dodatno educirati edukatore odraslih kako bi oni razumjeli glavna obilježja odraslih učenika i samu prirodu procesa učenja u odrasloj dobi te bili u stanju sukladno tome prilagoditi pristupe poučavanju (Vidović, Štetić, 2007: 9 prema Jarwis, 2006).

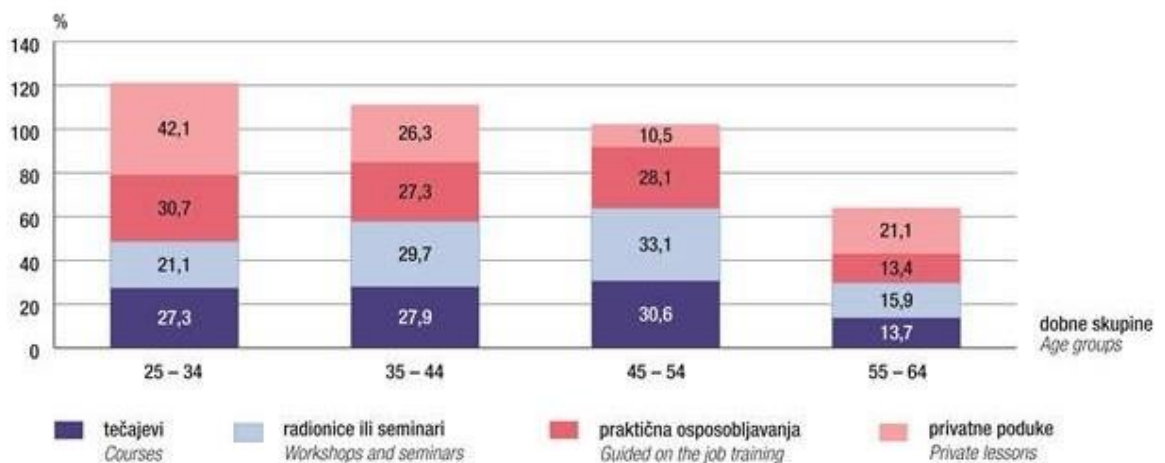
2016. godine provedeno je istraživanje o sudjelovanju u obrazovanju odraslih kao i sudjelovanju i učenju unutar cjeloživotnog učenja.

Shema 4. Sudjelovanja odraslih u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju
 Izvor: Državni zavod za statistiku, 2016. https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/08-01-13_01_2017.htm (pristupljeno 18.07.2024.)

Shema prikazuje postotak odraslih u cjeloživotnom učenju prema 2016. godini. Može se vidjeti da je 3,6 % ljudi sudjelovalo u formalnom obrazovanju u kojem prevladava dob od 25.-34. godine. 28,3 % sudjelovalo je u neformalnom obrazovanju u kojem prevladava dob od 45.-54. godine, te u informalnom obrazovanju je sudjelovalo 91,2 % gdje prevladava dob od 55.-64. godine. Bez sudjelovanja u formalnom i neformalnom obrazovanju izjasnilo se 69,8%.

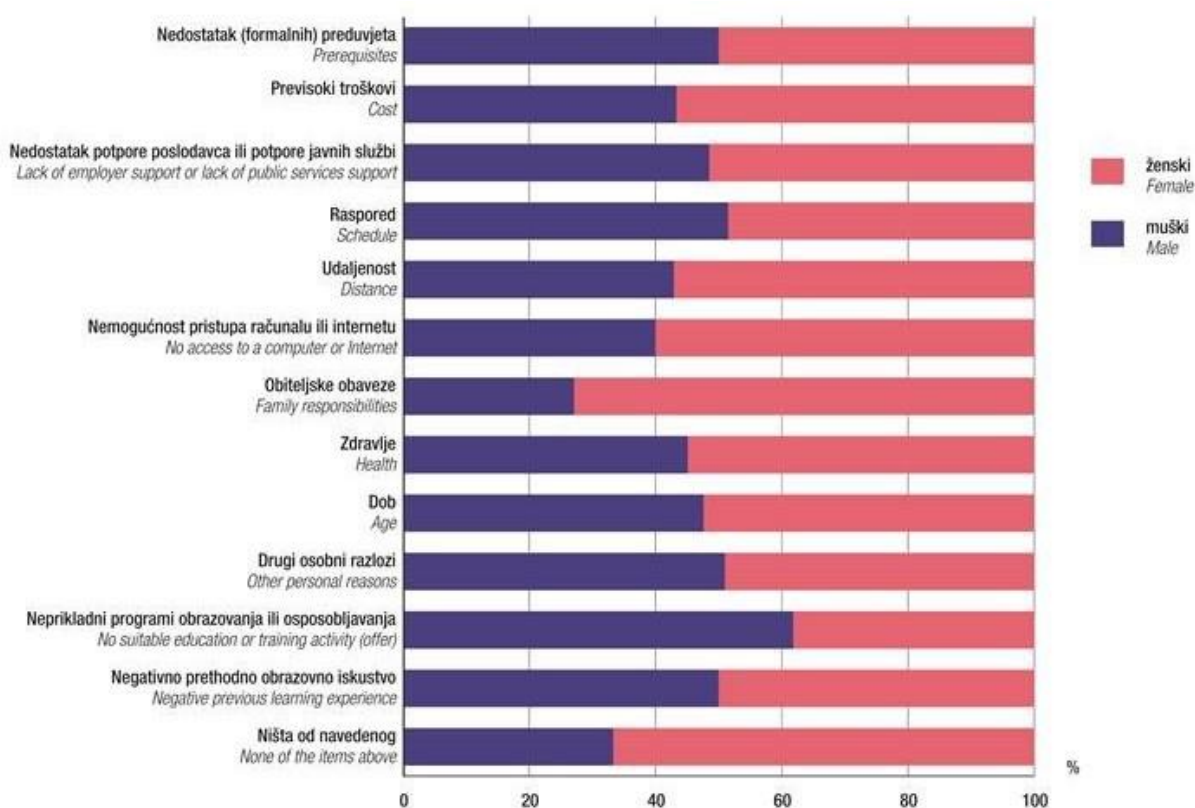
Vidljivo je da je najmanji postotak u formalnom obrazovanju, a najveći informalnom obrazovanju. Neformalno obrazovanje je između, a obuhvaća tečajeve, radionice ili seminare, praktična osposobljavanja i privatne poduke.

Shema 5. Sudjelovanje u neformalnom obrazovanju
 Izvor: Državni zavod za statistiku, 2016. https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/08-01-13_01_2017.htm (pristupljeno 18.07.2024.)

U shemi su prikazane vrste neformalnog obrazovanja, te dobne skupine koje sudjeluju u njima. Vidljivo je da u dobi od 25-34 godine prevladavaju praktična osposobljavanja, a najmanje pohađana su radionice ili seminari. U dobi od 35-44 radionice i seminari su na prvom mjestu, a na zadnjem privatne poduke, dok su tečajevi i praktična osposobljavanja približni. Zatim, u dobi od 45-54 radionice i seminari su na prvom mjestu, a praktična osposobljavanja na zadnjem, dok je u dobi od 55-64 privatne obuke na prvom mjestu i praktična osposobljavanja na zadnjem. Vidljiva je također razlika kako među najmlađoj dobi od 25-43 postoji najviše interesa za praktična osposobljavanja, dok je na zadnje dvije na zadnjem mjestu.

Među ispitanicima su također istražene i teškoće s kojima su se nosili i koje su im predstavljale prepreke u daljnjem nastavku obrazovanja. Od ispitanika 29,3 % je željelo nastaviti neku vrstu obrazovanja dok 70,7 % nije željelo nastaviti.

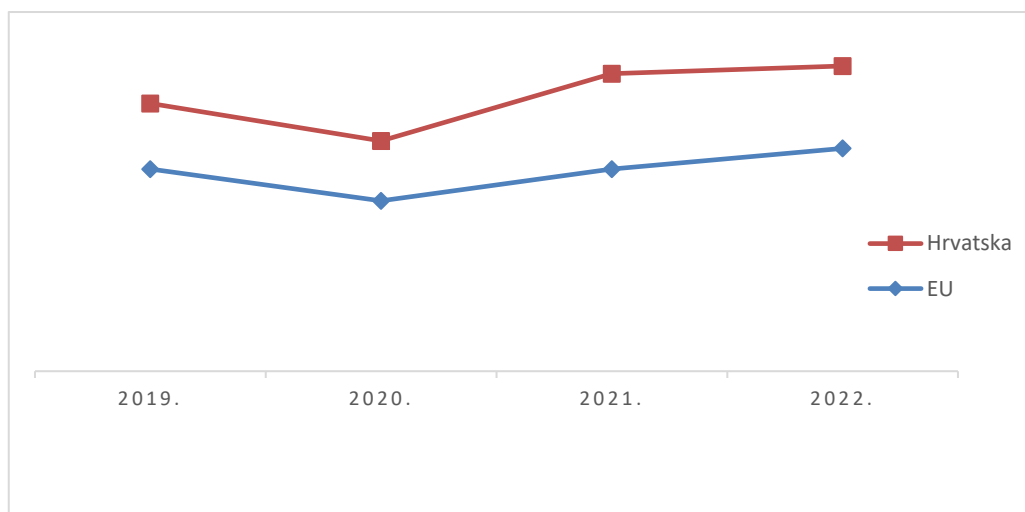
Schema 6. Teškoće prilikom sudjelovanja u obrazovanju odraslih prema ženama i muškarcima

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2016. https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/08-01-13_01_2017.htm (pristupljeno 18.07.2024.)

Ispitanici su podijeljeni na muškarce i žene. Navedene teškoće s kojima su se susreli ispitanici su: nedostatak preduvjeta, previsoki troškovi, nedostatak potpore poslodavca ili potpore javnih službi, raspored, udaljenost, nemogućnost pristupa računalu ili internetu,

obiteljske obaveze, zdravlje, dob, drugi osobni razlozi, neprikladni programi obrazovanja ili osposobljavanja, negativno prethodno obrazovno iskustvo ili ništa od navedenog. Od navedenih poteškoća 72,9 % žena navelo je obiteljske obaveze, dok je 61,8 % muškaraca navelo neprikladne programe obrazovanja ili osposobljavanja.

Uzevši u obzir navedene izazove i statistiku po pitanju razvoja obrazovanja odraslih u Europi i u Hrvatskoj mogu se uočiti sličnosti, ali i razlike.

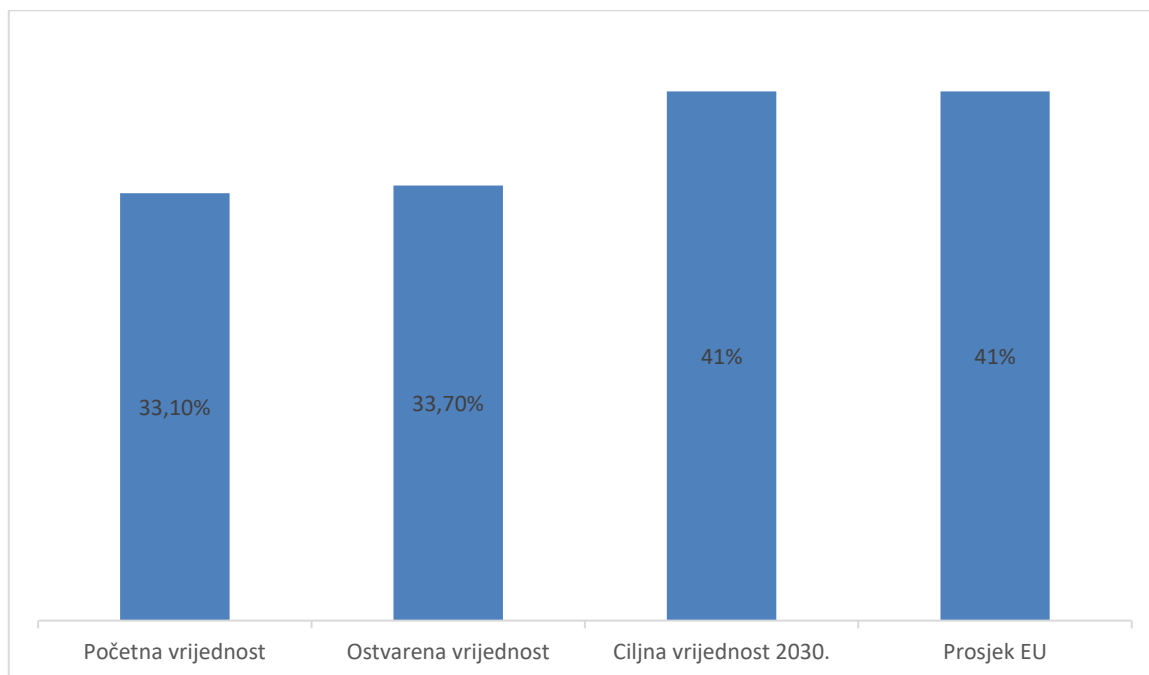
Shema 7. Usporedba cjeloživotnog učenja odraslih (25-64 godine) između EU i Hrvatske

Izvor: CEDEFOP,2021. <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/croatia#1>

(pristupljeno 20.07.2024.)

Uspoređujući odrasle (25-64 godine) s iskustvom učenja u posljednja 4 tjedna (%) u 2019., 2020., 2021. i 2022. Maksimum je EU i Hrvatske u 2022. godini.

Prema autorima javne politike obrazovanja u Hrvatskoj i Europi u načelu se slažu sa zajedničkom definicijom obrazovanja, ali i dalje postoji razlika u viđenju njihovih ciljeva i osnovne svrhe. Obrazovanja odraslih razvilo se na raskrižju dvije različite paradigme ciljeva obrazovanja. S jedne se strane obrazovanje predstavlja kao mogućnost za stjecanje dobrog posla i karijere unutar koje je primarni cilj korisnost i učinkovitost za društvo u cjelini dok bi s druge strane obrazovanje trebalo kultivirati emocionalne i intelektualne resurse u postizanju života ispunjenog smislom (Vinković, Vučić, Živčić, 2016: 32). Bez obzira kakva situacija trenutno bila u Hrvatskoj na obrazovanju i usavršavanju se kontinuirano treba raditi kako bi kao pojedinci i zatim kao država mogli prosperirati.

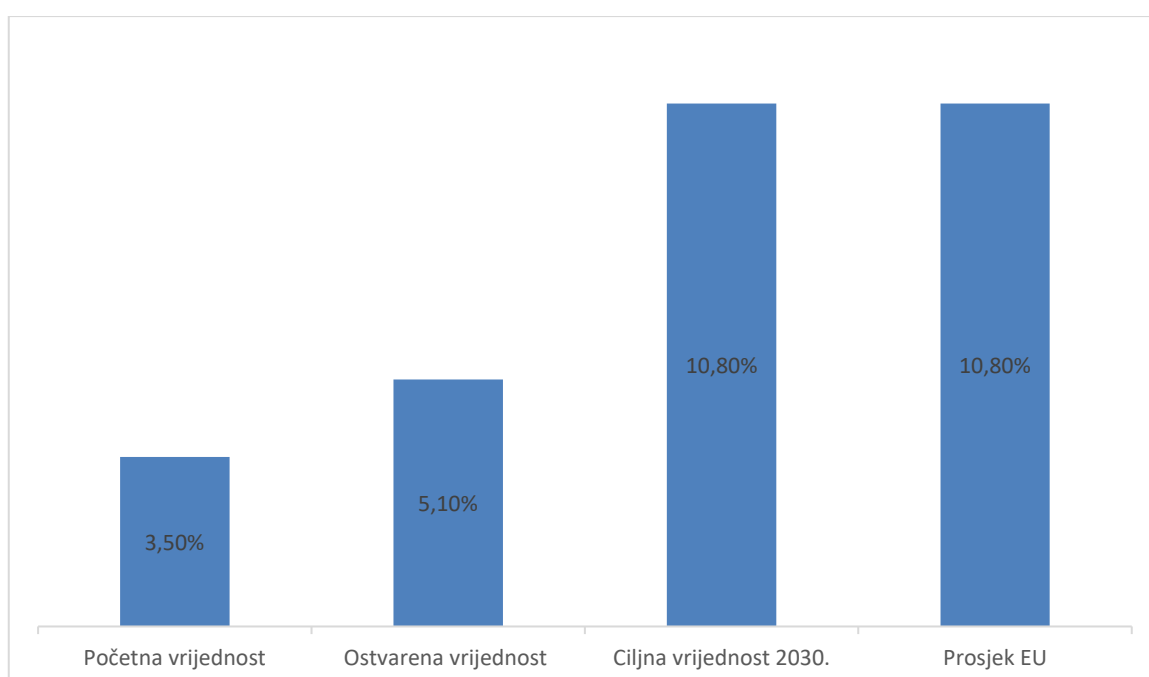

Shema 8. Postotak visokoobrazovanih u dobi od 30.-34. god.

Izvor: Nacionalna razvojna strategija 2030., 2024. <https://hrvatska2030.hr/rs1/sc2/>

(pristupljeno 20.07.2024.)

Prema Strategiji Hrvatske 2030. godine mogu se uočiti podatci za početnu vrijednost, ostvarenu vrijednost naspram plana te ciljnu vrijednost do 2030. godine. Početna vrijednost 2019. godine ne mijenja se puno do danas, s 33,10 % porasla je na 33,70 % 2021. godine. Ciljna vrijednost 2030. godine jeste da postotak bude u ravnini s prosjekom EU, a prosjek EU iznosi 41 %.

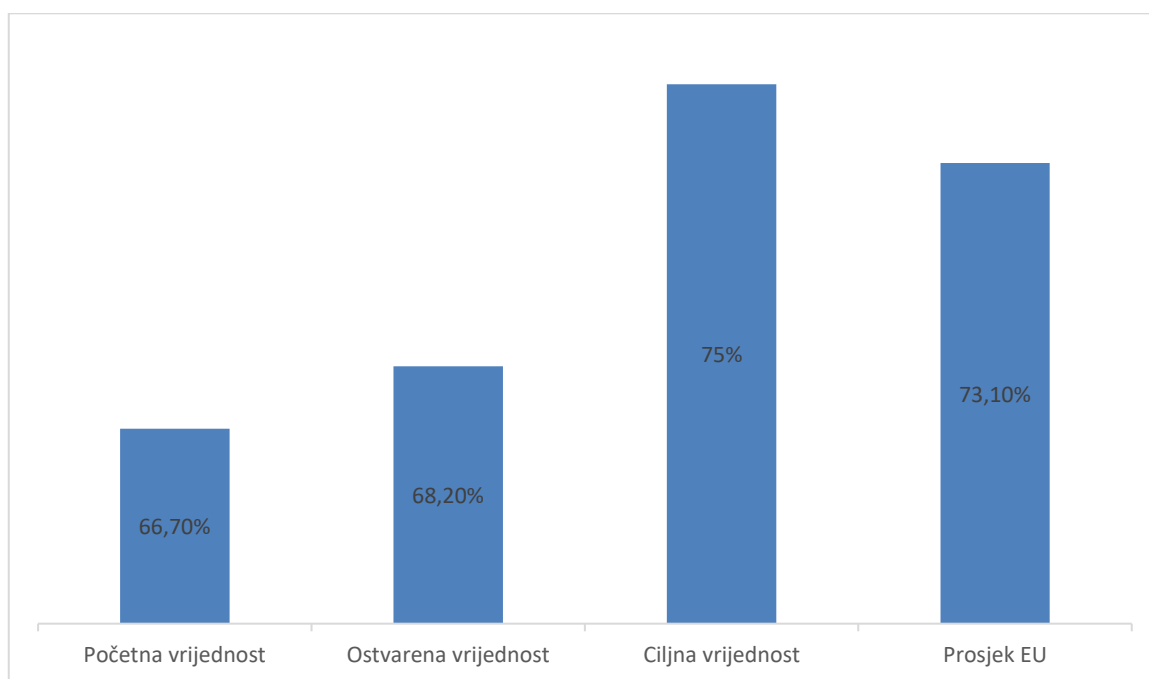

Shema 9. Postotak sudjelovanja u obrazovanju odraslih u dobi od 25.-64. godine

Izvor: Nacionalna razvojna strategija 2030., 2024. <https://hrvatska2030.hr/rs1/sc2/>

(pristupljeno 20.07.2024.)

Iz prikazane sheme može se vidjeti postotak sudjelovanja odraslih u obrazovanju u dobi od 25. do 64. godine. Početna vrijednost 2019. godine iznosi 3,5 %, dok ostvarena vrijednost u 2021. godini iznosi 5,1 %. Ciljna vrijednost 2030. jeste postići prosjek EU koji iznosi 10,8 %. Promatrajući razliku između Hrvatske i EU može se vidjeti velika razlika u postotku. Hrvatska bi se trebala dosta angažirati kako bi uspjela sustići prosjek EU i samim tim ostvariti cilj za 2030. godinu. Kao jedno od vodećih povoda za razvijanjem obrazovanja i dodatnim usavršavanjem među odraslima jeste povećanje zaposlenosti s kojim se ostvaruju ne samo individualne potrebe, već i potrebe cijelog gospodarstva, te je stoga od velike važnosti pratiti postotak zaposlenosti.

Shema 10. Stopa zaposlenosti u dobi od 20.-64. godine

Izvor: Nacionalna razvojna strategija 2030., 2024. <https://hrvatska2030.hr/rs1/sc2/>

(pristupljeno: 20.07.2024.)

Shema 8 prikazuje stopu zaposlenosti u dobi od 20. do 64. godine. Početna vrijednost 2019. godine iznosila je 66,7 %, zatim 2021. godine ostvarena vrijednost iznosila je 68,2 %. Ciljna vrijednost za Hrvatsku je dostići 75 % zaposlenosti, dok je prosjek EU za 2021. iznosio 73,1%. I u ovoj situaciji vidi se bolja pozicija EU od Hrvatske.

Obrazovanje odraslih nailazi na razne prepreke i izazove. U usporedbi Hrvatske i Europe ponavljaju se isti ili slični problemi. Svaki problem ima svoje rješenje. Postoje određene subvencije i financijske potpore, nadopunjavanje programa kako bi postao što kvalitetniji, prilagođavanje programa ljudima, prekvalificiranje osoblja kako bi pružilo korisne informacije na razumljiv način i sl.2016. godine provedeno je istraživanje o sudjelovanju odraslih u obrazovanju u Hrvatskoj. Najviše ispitanika sudjeluje u informalnom obrazovanju isto kao i Europi, zatim se ispitalo sudjelovanje u neformalnom obrazovanju prema dobnim skupinama. Ispitane su teškoće s kojima se susreću ispitanici podijeljeni na muške i ženske. Žene su većinski izglasale za obiteljske obaveze, dok su muškarci izglasali za neprikladne programe. Prikazana je usporedba obrazovanja u Hrvatskoj i Europi. Ispitano je kolikoj je visokoobrazovanih ljudi u sobi od 30. do 34., zatim sudjelovanje odraslih u obrazovanju i stopa zaposlenosti u dobnoj skupini od 20. do 64. godine. Za tri zadnje stavke uzimala se u obzir i usporedba s Europom.

3. Prijedlog unaprjeđenja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih u Europi s posebnim osvrtom na Hrvatsku

U ovom poglavlju fokus je na unaprjeđenju cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih kako bi se dostigli željeni rezultati i kako bi Hrvatska mogla postigla slične rezultate s Europom.

Kako vrijeme prolazi tako donosi i nove promjene u svijetu. S vremenom se uvidjela važnost cjeloživotnog učenja kako u individualnim životima ljudi tako i u gospodarstvu. Gospodarstvo u velikoj mjeri ovisi o razvoju cjeloživotnog učenja, jer s time može samo donijeti pozitivan učinak i pozitivne beneficije. Cjeloživotno učenje pridonosi povećanju zaposlenosti. Dodatnim obrazovanjem i stjecanjem novih vještina ljudi postaju traženiji na burzi rada s obzirom na to da imaju više znanja iz raznih područja. Autori ističu da u 21. stoljeću pojedinci bi se trebali konstantno prilagođavati promijenjenim radnim uvjetima, načinu rada i organizaciji, tehnologiji, upravljanju te biti spremni učiti cijeli svoj život. Dužina nezaposlenosti proporcionalna je potrebi za cjeloživotnim učenjem, što je duži period trajanja nezaposlenosti time je veća i potreba za obnavljanjem znanja i vještina koje su tražene na tržištu rada. Činjenica je da kod nezaposlenih osoba nije dovoljno razvijena svijest o važnosti cjeloživotnog učenja, da su nedovoljno uključene i zainteresirane za programe cjeloživotnog učenja (Jukić, Ringel, 2013: 33-34).

Svijest o važnosti cjeloživotnog učenja predstavlja najveći problem njegova razvoja. Hrvatska na prioritetno mjesto po pitanju cjeloživotnog učenja treba staviti *povećanje*

promocije cjeloživotnog učenja. Potrebno je upoznati stanovnike s osobinama, prilikama i beneficijama koje nosi cjeloživotno učenje. Jedno od prijedloga za unaprjeđenje cjeloživotnog učenja jeste pokrenuti akcije putem kojih će se više saznati o cjeloživotnom učenju. Pokrenuti prezentacije koje bi se nudile nezaposlenima ali i zaposlenima, te također potaknuti poslodavce da šalju svoje zaposlene na dodatna usavršavanja od strane firme. Cjeloživotno obrazovanje treba "gurati" u javnosti sve dok ne postane poznato i razumljivo isto kao i osnovno obrazovanje. Što se tiče institucija koja nude cjeloživotno učenje sami *programi trebaju biti kvalitetni i ispunjeni* iz kojih će polaznici izaći s kvalitetnim znanjem i pozitivnim iskustvom. Programi bi trebali biti osmišljeni tako da s obzirom na obaveze koje odrasli već imaju, *ne trebaju zatrpavati s previše dodatnih obaveza* već na jednostavan način pružiti znanje i razvijati ga tijekom programa bez stvaranja stresnih situacija za obje strane. Da bi programi bili kvalitetni i da se znanje pravilno pruži potrebni su *učitelji ili profesori koji su kvalificirani za takve poslove.* Kako bi polaznici izašli s pozitivnim iskustvom i znanjem iz određene institucije potreban je profesor ili učenik koji će znati na miran način predočiti svoje znanje drugima, razumjeti druge, pružiti ugodan osjećaj polaznicima prilikom učenja, te tako stvoriti pozitivno iskustvo polaznicima koji će se i nakon tog obrazovanja ili usavršavanja možda i odlučiti na dodatno. S mogućnosti zapošljavanja dolazi i do osjećaja zadovoljstva te osjećaja važnosti svake osobe koje se odluči na daljnja usavršavanja jer rad na sebi donosi puno više zadovoljstva i sigurnosti. Prema Jukić i Ringel čovjek kao radno i stvaralačko biće prirodu preoblikuje svojim radom te postaje konstruktivnim bićem u onoj mjeri koliko uspije ostvariti svoje ljudske mogućnosti. U funkciji samoaktualizacije obrazovanja zadovoljava čovjekovu potrebu da razumije i osmišljava svijet oko sebe, potrebu za stvaralaštvom, razvija sposobnosti koje su mu dane samo kao mogućnosti. Znanje povećava socijalnu uključenost, aktivni osobni razvoj, ali i konkurentnost koja je vrlo važna u današnjem globalnom svijetu (Jukić, Ringel, 2013: 26).

Drugi veliki problem s kojim se Hrvatska bavi jeste financiranje programa za cjeloživotno učenje. Programi bi se trebali uz pomoć države i poslodavaca *približiti polaznicima i omogućiti im lakše pohađanje.* Na tome se počelo već raditi, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih kao Posredničko tijelo razine donijelo je 26. lipnja 2024. godine Odluku o financiranju projekta. Program je pod nazivom Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027. iz fonda Europski socijalni fond plus. Iznos programa je 10.469.060,56 € ukupnih bespovratnih sredstava. Svrha Poziva jeste daljnje razvijanje sustava osiguravanja kvalitete jačanjem kapaciteta dionika u sustavu obrazovanja odraslih i promocijom cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj. Kada bi se fokus stavio na navedene stavke, više ljudi bi bilo upoznato s konceptom cjeloživotnog učenja i većem broju ljudi bi bilo olakšano pohađanje cjeloživotnog učenja. Takve aktivnosti

su od iznimne važnosti kao što je navedeno i za pojedinca ali i za cijeli gospodarski sustav, te na kraju i samu Hrvatsku.

Obrazovanje odraslih treba stajati na prioritetnom mjestu u Europi i Hrvatskoj s obzirom na koristi koje nosi sa sobom. Potrebno je raditi na upoznavanju ljudi s cjeloživotnim učenjem i obrazovanjem odraslih. Potrebno je poraditi na svim izazovima koji su izglasani od strane ispitanika u koliko god je to mjeri moguće. Programi obrazovanja moraju postati kvalitetniji sa stručnim osobljem koje će znati prenijeti znanje na učenike. Hrvatska treba nastaviti ulagati u obrazovanje odraslih i svim njegovim programima.

Zaključak

Može se jasno zaključiti da obrazovanje ne treba da uvjetuje životna dob u kojoj se osoba nalazi. Obrazovanje ne treba biti uvjetovano niti od jednog životnog segmenta pa tako ni od godina. Kako bi se osoba mogla razvijati i rasti potrebno joj je ići u korak s vremenom te stvarati nova znanja, vještine i kompetencije koje će ju činiti sposobnijom i zadovoljnijom. U kolikoj će mjeri učenje dovesti do individualnog rasta toliko će dovesti i do gospodarskog rasta, s obzirom na to da će tako rasti broj zaposlenih s većim kompetencijama.

Prilikom cjeloživotnog učenja osoba se ne mora vezati isključivo za formalno obrazovanje koje provode fakulteti i druge ustanove nakon kojih se dobiva određena potvrda, već se mogu odlučiti na neformalno obrazovanje koje obuhvata razne tečajeve, seminare, radionice i slično ili informalno obrazovanje koje se može nazvati i samoobrazovanje.

Kao i svaki program ili institucija i obrazovanje odraslih posjeduje politiku i zakonske regulative koje mu pomažu u određivanju okvira prema kojima će se djelovati, bitne odrednice kao i način plaćanja i provođenja. Obrazovanje odraslih uglavnom plaća sam polaznik, dok osnovno obrazovanje odraslih proizlazi iz državnog proračuna.

Prilikom provedbe obrazovanje odraslih u puno situacija dolazi do izazova i prepreka koje to onemogućavaju. Polaznici se uglavnom bore s problemima kao što su: visoke cijene tečaja, radionica i programa koje nudi obrazovanje odraslih, udaljenost od mjesta gdje se provode programi, neugodna iskustva iz prošlosti koja stvaraju strah i odbojnost prema obrazovanju, nedovoljno razvijeni programi i neadekvatni profesori/ učitelji koji trebaju prenijeti znanje na polaznike. Zbog takvih i sličnih problema dolazi do slabog razvoja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih. Cjeloživotno učenje nalazi se u središtu europskih politika. Ta spoznaja prikazuje koliko se u Europi cjeloživotno učenje smatra bitnim i koliko se na njemu radi kako bi se razvijao. Europske politike teže ka razvoju i povezivanju obrazovanja kako bi se gospodarstvo moglo nastaviti širiti. Za istraživanje analizirana je anketa o obrazovanju odraslih 2022. godine od strane Državnog zavoda za statistiku. Iz ankete je moguće zaključiti da je u Europi najviše ispitanika sudjelovalo u informalnom učenju, dok je najmanje sudjelovalo u formalnom obrazovanju. Ispitano je u kolikoj mjeri se sudjeluje u kojem obliku obrazovanja prema životnoj dobi. Najviše sudionika bilo je u dobi od 18. do 24. godine, a najmanje od 65. do 69. godine. Uz postotke sudjelovanja također se od ispitanika tražilo da navedu izazove koje ih sprečavaju da se odluče na obrazovanje ili da ga nastave. Među izazovima pronašli su se sljedeći izazovi: nedostatak preduvjeta, previsoki troškovi, nedostatak potpore poslodavca, raspored, udaljenost, obiteljske obaveze i sl. Ispitanici su se dijelili na žene i muškarce. Među

ženama najveći postotak je izabrao popunjenost tečaja, dok je među muškarcima najviše izglasano bilo neugodna iskustva.

Kako bi obrazovanje uspjelo da se razvija i provodi svugdje pa tako i u Hrvatskoj potrebni su kvalitetni programi i ustanove. Istraživanje je pokazalo da u Hrvatskoj postoje sljedeće obrazovne ustanove: osnovna škola, srednja škola, pučko otvoreno učilište, visoko učilište, škola stranih jezika i ostalo. Među ispitanicima od 25. do 64. godine najveći postotak sudjelovao je u stručnom studiju ili visokoj školi, dok je najmanji postotak sudjelovao u osnovnoj školi. Važnost povezivanja cjeloživotnog učenja u Hrvatskoj je predviđeno, te se u dijelovima Hrvatske već počelo raditi na tome, turističke zajednice Kvarner provela je istraživanje prema kojem se dolazi do zaključka da čak 94 % ispitanika navelo da je cjeloživotno učenje isplativo. Bez obzira na isplativost učenja u Hrvatskoj kao i u Europi dolazi do pojedinih izazova koji otežavaju razvoj učenja među odraslima. 2016. godine Državni zavod za statistiku proveo je istraživanje iz kojeg se saznaje da je bilo najviše sudionika u informalnom, a najmanje u formalnom obrazovanju.. Ispitanici su naveli pojedine izazove koji im otežavaju obrazovanje: nedostatak preduvjeta, previsoki troškovi, nedostatak potpore poslodavca ili potpore javnih službi, raspored, udaljenost i slično. Među navedenim izazovima može se vidjeti sličnost između Europe s Hrvatskom u ponavljaju istih ili sličnih poteškoća na koje su nailazili prilikom obrazovanja. U slučaju Hrvatske najveći postotak žena 72,9 % odabrao je obiteljske obaveze, dok je 61,8 % muškaraca odabralo neprikladne programe obrazovanja ili osposobljavanja. Iz Strategije Hrvatske 2030. godine mogu se očitati početne vrijednosti, ostvarene vrijednosti, ciljne vrijednosti te usporedba s EU. Analizirala se i stopa zaposlenosti od koje je postavljena ciljna vrijednost veća od vrijednosti u Europi.

Gledajući prema godinama razlike, može se zaključiti da Hrvatska ima postepen porast, ali svakako nedovoljan da bi dostigla rezultate Europe. Kao što svaki problem ima rješenje, tako i svaki izazov s kojima se susreće razvoj cjeloživotnog učenja ima rješenje. Hrvatska treba pobrinuti o promociji samog cjeloživotnog učenja kako bi ljudi bili bolje upoznati s pojmom i bitnim odrednicama, potrebno je unaprijediti i povećati broj programa koji nude obrazovanje odraslih, uz programe unaprijediti i adekvatno osoblje, prilagoditi visinu troškova, lokaciju, razumljivost programa stanovnicima Hrvatske.

Postavljena hipoteza je potvrđena. Prateći analizirane podatke mogu se vidjeti sličnosti među izazovima s kojima se susreću ljudi u Europi i Hrvatskoj, ali ipak postoje brojke koje prikazuju da Hrvatska u svakom slučaju zaostaje za Europom, što znači da je potrebno riješiti izazove s kojima se susreću ljudi i samim tim povećati broj visokoobrazovanih ljudi u Hrvatskoj.

Bibliografija

Knjige:

- 1) Bečić, E., & Škegro Vdović, M., 2009. *Međunarodne organizacije o obrazovanju odraslih*. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Zagreb
- 2) Jarvis, P., 2004. *Adult education and lifelong learning: Theory and practice*. Routledge. London and New York.
- 3) Popović, K., 2014. *Globalna i evropska politika obrazovanja odraslih–koncepti, paradigme i pristupi*. Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Beograd.
- 4) Popović, A. M., Štrkalj, D., Kovčalića, D., Ivanović, D., Galeković, F., Matković, J., ... & Kotlar Dadić, S., 2012. *Vodič ustanovama za obrazovanje odraslih-Od ideje do javne isprave*. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Zagreb.
- 5) Uzelac, V., Vujičić, L., & Boneta, Ž., 2008. *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*. Učiteljski fakultet. Rijeka.

Članci:

- 1) Buterin, R., & Katavić, I., 2018. Utjecaj upravljanja znanjem na konkurentsku prednost poduzeća, *Obrazovanje za poduzetništvo-E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 8(2), pp.39-55.
- 2) Baketa, N., 2012. Europeizacija obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 16(1.(28)), pp.55-67.
- 3) Ćirić, I., Ćirić, Z., Sedlak, O., Eremić-Đođić, J., Srbije, P. E., & Perin, J., 2014. Upravljanje znanjem u ostvarivanju konkurentске prednosti preduzeća, *Infoteh-Jahorina* vol. 13, pp.706-711
- 4) Dave, R. H., 1976. Foundations of lifelong education: Some methodological aspects, *In Foundations of lifelong education* pp. 15-55.
- 5) Jeleč Raguž, M., 2010. Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj: stanje i trendovi, *In International Conference Vallis Aurea focus on regional development* pp. 0511-0519
- 6) Jukić, R., & Ringel, J., 2013. Cjeloživotno učenje-put ka budućnosti, *Andragoški glasnik*, 17, pp.25-35.
- 7) Jambrek, I., & Penić, I. I., 2008. Upravljanje ljudskim potencijalima u poduzećima–ljudski faktor, motivacija zaposlenika kao najvažniji čimbenici uspješnosti poslovanja poduzeća, *Zbornik*, 29(2), pp.1181-1206.

- 8) Lugarić, M., 2012. Važnost razvoja politike obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 16(2.(29)), pp.95-98.
- 9) Pastuović, N., 2008. Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju, *Odgojne znanosti*, 10(2), pp.253-267.
- 10) Račić, Ž., 2008. Znanje kao ključni element intelektualnog kapitala, *Naučnostručni časopis*, pp.111-115.
- 11) Vizek-Vidović, V., & Vlahović Štetić, V., 2007. Modeli učenja odraslih i profesionalni razvoj, *Ljetopis socijalnog rada*, 14(2), pp.283-310.
- 12) Vidović, M., 2008. Razvijenost prakse upravljanja znanjem u Hrvatskoj, *Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 6(1), pp.275-288.
- 13) Žiljak, T., 2004. Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj, *Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju*, 1(1), pp. 225-243.

Internet i ostali izvori:

- 1) Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/pretrazivanje-obrazovanja-odraslih/>, pristupljeno: 18.07.2024.
- 2) Državni zavod za statistiku anketa o obrazovanju odraslih u 2016.- https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/08-01-13_01_2017.htm pristupljeno: 18.07.2024.
- 3) Državni zavod za statistiku anketa o obrazovanju odraslih u 2022. - <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77475> pristupljeno: 12.07.2024.
- 4) Europska komisija - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/glavne-vrste-obrazovnih-programa>, pristupljeno: 06.07.2024.
- 5) EU fondovi - <https://eufondovi.gov.hr/daljnji-razvoj-sustava-osiguravanja-kvalitete-u-obrazovanju-odraslih-i-podizanje-svijesti-o-vaznosti-cjelozivotnog-ucenja/> pristupljeno: 05.08.2024.
- 6) European Centre for the Development of Vocational Training, <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/croatia#1>, pristupljeno: 20.07.2024.
- 7) Nacionalna razvojna strategija 2030.-Obrazovani i zaposleni ljudi, <https://hrvatska2030.hr/rs1/sc2/> pristupljeno-20.07.2024.
- 8) Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/obrazovanje-odraslih/131> pristupljeno: 07.06.2024.

- 9) Strategija obrazovanja odraslih, <https://www.draganprimorac.com/wp-content/uploads/2010/05/Strategija-obrazovanja-odraslih.pdf>, pristupljeno:10.07.2024.
- 10) Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i hotelijerstvu-
<https://fthm.uniri.hr/besplatni-programi-obrazovanja-odraslih-u-ugostiteljstvu-i-turizmu-od-kolovoza-2023-u-opatiji/>, pristupljeno: 18.07.2024.
- 11) Stanje i perspektive obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj-
[https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/zbornik_radova_znanstveno-strucnog_kolokvija -
_stanje i perspektive obrazovanja odraslih u republici hrvatskoj 2016.pdf](https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/zbornik_radova_znanstveno-strucnog_kolokvija_-_stanje_i_perspektive_obrazovanja_odraslih_u_republici_hrvatskoj_2016.pdf),
pristupljeno: 07.06.2024.
- 12) Zakon o obrazovanju odraslih https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_12_144_2460.html, pristupljeno: 07.06.2024.

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Prikaz vrsta i broja ustanova koje provode obrazovanje odraslih	16
Tablica 2. Obrazovni programi i postotak njihovih polaznika (25-64 godine)	17

Sheme

Shema 1. Prikaz sudjelovanja odraslih u oblicima cjeloživotnog učenja	11
Shema 2. Prikaz sudjelovanja u različitim oblicima učenja prema dobnim skupinama	12
Shema 3. prikaz teškoća za sudjelovanje u obrazovanju odraslih	13
Shema 4. Sudjelovanja odraslih u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju	22
Shema 5. Sudjelovanje u neformalnom obrazovanju	22
Shema 6. Teškoće prilikom sudjelovanja u obrazovanju odraslih prema ženama i muškarcima	23
Shema 7. Usporedba cjeloživotnog učenja odraslih (25-64 godine) između EU i Hrvatske	24
Shema 8. Postotak visokoobrazovanih u dobi od 30.-34. god.	25
Shema 9. Postotak sudjelovanja u obrazovanju odraslih u dobi od 25.-64. godine	26
Shema 10. Stopa zaposlenosti u dobi od 20.-64. godine	26